

محفل روحانی ملی بهائیان و ترویج آیین بهائیت

۲۹ آذر ۱۳۹۵ ساعت ۱۷:۲۶

بهائیان در دروهی پهلوی، اقدام به پایه‌ریزی تشکیلات گسترده‌ای برای توسعه‌ی نفوذ خود در ایران و سایر نقاط جهان نمودند و تلاشی سازمان‌نیافته‌ای را در این جهت آغاز کردند. در واقع اقدام بهائیان ایران در ایجاد تشکیلات تبلیغاتی رسمی، به دستور مرکز بزرگ بهائیان «بیت‌العدل اعظم» صورت گرفت....

جوان و تاریخ- مقالات

مقدمه

در دوران حکومت پهلوی اول، علی‌رغم مخالفت ظاهری و صوری رضاخان با فرقه بهائیت، بهائیت را ابزار مناسبی برای سرکوبی نهادهای دینی و روحانیت می‌دانست و به همین دلیل به صورت پنهانی در تقویت آنان می‌کوشید. بهائیان نیز سعی داشتند از طریق تأسیس مراکز و مجامع رسمی تبلیغاتی در تهران و شهرستان‌ها، ابعاد وسیعی به نفوس خود بخشند. بهائیان در دروهی پهلوی، اقدام به پایه‌ریزی تشکیلات گسترده‌ای برای توسعه‌ی نفوذ خود در ایران و سایر نقاط جهان نمودند و تلاشی سازمان‌نیافته‌ای را در این جهت آغاز کردند. در واقع اقدام بهائیان ایران در ایجاد تشکیلات تبلیغاتی رسمی، به دستور مرکز بزرگ بهائیان «بیت‌العدل اعظم» صورت گرفت که به توسعه‌ی تبلیغات بهائیان و افزایش نفوذ آنان منجر شد.^[۱] نظر به عقیده‌ی بهائیان در خصوص حکومت متحده‌ی جهانی و نیز با توجه به همزمانی تهیه «نقشه‌ی دهساله»^[۲] شوقی افندی، با تشکیلاتی شدن بهائیان ایران، نفوذ سیاسی و اقتصادی آنان نیز در کشور بیشتر شد. به طور کلی باید گفت، تأسیس سازمان‌ها و محافل ملی توسط بهائیان ایران و وابستگی این نهادها به مراکز بزرگ و بین‌المللی بهائیان جهان «بیت‌العدل اعظم» به دوام طولانی بهائیان کمک کرد. یکی از این تشکیلات موثر، محفل روحانی ملی بهائیان بود که در این نوشتار سعی خواهیم نمود از ابعاد و زوایای پنهان آن رمزگشایی نماییم.

محفل روحانی ملی بهائیان ایران

این محفل مهم‌ترین تشکیلات تبلیغاتی بهائیان ایران محسوب می‌شد که در سال ۱۳۰۰ ش / ۱۳۴۰ ق در تهران تشکیل شد و نخستین سازمان منسجم و هماهنگی بود که با برنامه‌ریزی‌های جهانی شوقی افندی گسترش یافت و شعبه‌ای از آن در خاک اسرائیل تأسیس شد. مدتی پس از تأسیس آن در مرکز جهانی بهائیت در اسرائیل به رسمیت شناخته شد. همچنین نامه‌ی مسرت‌بخشی که حاوی مژده‌ای بزرگ برای بهائیان ایران بود، توسط شوقی افندی به این نهاد ارسال شد: «محفل روحانی ملی بهائیان ایران در خاک اسرائیل به رسمیت شناخته شد و شعبه‌ی آن نیز تأسیس و تسجیل [تسجیل] گشته و شخصیت حقوقی یافته و قسمتی که الآن می‌توان به نام محفل ملی ایران رسماً و قانوناً ضیاع و عقار و املاک و مستققات ابتیاع نمود و هیکل مبارک [شوقی افندی] وعده فرموده‌اند که قریباً اراضی محفظه‌ی آثار بین‌المللی ارض اقدس را با نام شعبه‌ی محفل ملی ایران منتقل خواهد گردید، هیکل مبارک به زائرین فرموده‌اند که این موضوع از [این] جهت بسیار مهم است که برای اولین بار در تاریخ، امر محفلی که در کشور خودش به رسمیت شناخته شده، شعبه‌ی آن در خارج رسمی و قانونی شده است».[۳]

وظایف محفل ملی بر مبنای دستورات «ولی امرالله» که در «بیت‌العدل اعظم» در «حیفا» اقامت داشت صورت می‌گرفت. غالب اعضای آن از رجال درجه‌ی اول بهائی کشور انتخاب می‌شدند. یهودیان بهائی شده (جهودان) بیشتر از سایرین در این نهاد عضو بودند و در قلب آن خاندان‌های ارجمند، برجیس، حکیم، جاوید، حقیقی، ثابت و غیره جای داشتند.[۴]

عبدالحسین خان آیتی معروف به آواره[۵] میرزا اسحاق خان حقیقی، عبدالحسین خان نعیمی، عطاءالله خان دوستدار، جلال ارجمند، میرزا ولی‌الله خان ورقا، میرزا احمد راسخ قزوینی، شعاع‌الله خان علائی، میرزا بدیع‌الله خان مصباح، علی‌اکبر روحانی (منشی محفل) و احمد یزدانی (رئیس محفل) از نخستین اعضای برجسته‌ی محفل ملی بهائیان ایران بودند.[۶]

علاوه بر محفل مذکور، محافل کوچک‌تری نیز در شهرهای مختلف تأسیس شد که آن را محافل «شهری و بلدی» می‌خواندند. محفل‌های کوچکی هم در قریه‌ها و محله‌های کوچک شهرها تشکیل شد که بزرگان قریه و محل با تشکیل جلسات در آن گرد می‌آمدند و در مسائل مختلف به تبادل نظر می‌پرداختند. به طور کلی هدف نهایی بهائیان از این اعمال، ازدیاد وابستگان به فرقه‌ی بهائی تا حداکثر نفوذ در تمام قسمت‌ها و نقاط مختلف کشور به خصوص در میان مردم دهات و عشایر بود. [۷]

محفل ملی برای سهولت تبلیغات در میان روستائیان و به ویژه عشایر و ایالات، کتاب‌ها و جزواتی را که درباره‌ی افکار، عقاید و روحیات آنان، خصوصاً آداب و رسومشان، نوشته شده بود، تهیه می‌کرد و در اختیار مبلغان خود می‌گذاشت، این امر به سرعت تبلیغ در میان عشایر و ایالات کمک می‌کرد. [۸] بهائیان تبلیغات خود را صرفاً به ایران موقوف نکردند؛ بلکه به دستور «بیت‌العدل اعظم»، مبلغان بهائی ایران به دورترین نقاط جهان، چون آفریقا، آمریکای جنوبی و شبه قاره‌ی هند، فرستاده می‌شدند.

محفل ملی جهت گسترش امر تبلیغ، تسهیلات زیادی در اختیار مبلغان و سایر عناصر بهائی فعال در امر تبلیغ می‌گذاشت. اعطای زمین، اعطای وام، هزینه‌ی تحصیل برای دانشجویان بهائی که قصد تحصیل در دانشگاه‌های خارج داشتند و غیره نمونه‌ای از تلاش‌های بهائیان را در ازدیاد نفوسشان نشان می‌دهد. [۹]

بهائیان در حل اختلافات خود، هر کجا که بودند به این محافل مراجعه می‌کردند و از رجوع به مقامات قضایی و دولتی جداً دوری می‌نمودند. در حقیقت در هر شهر و هر نقطه‌ای احساس بیگانگی و در عین حال استقلال کرده و دستورات خود را بر هر قانون و دستور مقامات کشوری و محلی ترجیح می‌دادند. به همین منظور در تقویت سازمان مرکزی خود تلاش می‌کردند و از طریق ارسال هدایا، کمک‌های مالی، درآمد ناشی از موقوفات و دیگر عوائد متفرقه، مخارج محافل خود را تأمین می‌کردند. در میان این درآمدها، کمک‌های افراد متمول بهائی چشمگیرتر بود. اغلب افراد منفوذ بهائی جزء مرفه‌ترین طبقه‌ی جامعه محسوب می‌شدند و از این طریق در گسترش نفوذ شبکه‌ی بهائیت تلاش می‌کردند. یک نمونه از این افراد حبیب ثابت پاسال بهائی بود. او یکی از سرمایه‌دارترین اشخاص دوره‌ی پهلوی بود که سود حاصله از شرکت‌ها و کارخانجات متعدد خود را برای ترویج امر بهائیگری هزینه می‌کرد. [۱۰]

محافل مذکور در تهران و شهرستان‌ها دارای تشکیلات گسترده‌ای بود و سازمان‌ها و نهادهای رسمی و غیررسمی متعددی را اداره می‌کرد؛ انجمن جوانان بهائیان ایران، مؤسسه‌ی مطبوعات امری، لجنه‌ی ملی تبلیغ و مهاجرت‌اماکن امری، انجمن شور روحانی ملی، مدارس تابستانه، شرکت امنا، شرکت نونهالان، مطبوعات سمعی بصری، نشر نفحات‌الله و... به علاوه چند مجله و هفته‌نامه، آهنگ بدیع، اخبار امری، چهره‌نما و مجله‌ی بین‌المللی نجم باختر که توسط بهائیان لندن منتشر می‌شد، در میان بهائیان ایران چاپ و توزیع می‌شد.

نظر به کثرت بهائیان ایران، طبق تصویب «بیت‌العدل اعظم» محفل ملی ایران در سال ۱۳۴۹ کشور ایران را از لحاظ امری به ۶۷ قسمت تقسیم نمود که برای هر کدام مرکزی معین گشت که محفل روحانی آن نقطه به محفل روحانی مرکز تسمیه یافت و در سطحی بالاتر با تشکیلات واقع در اسرائیل مرتبط شد. بهائسانی که در شهرستان‌ها فعالیت می‌کردند همانند بهائیان مرکز، مشاغل مهم و کلیدی را در ادارات و مراکز دولتی بر عهده داشتند و از این طریق در ازدیاد نفوس خود می‌کوشیدند. به عنوان نمونه تعداد زیادی بهائی در اداره‌ی آمار و سرشماری کرمان استخدام بودند، مأموران آنها سعی می‌کردند در دهات و روستاها از بیسوادی مردم، استفاده کنند و در ستون مخصوص مذهب، کلمه‌ی بهائی را قید کنند و با زیاد نشان دادن تعداد بهائیان ایران از مقامات بین‌المللی سازمان ملل متحد، تقاضای آزادی بیان و عقیده را بنمایند. بسیاری از مبلغان بهائی سعی می‌کردند با دادن پول به افراد طبقه‌ی پایین جامعه، آنان را فریب داده به مذهب بهائی درآورند. بیشترشان نیز با سوءاستفاده از مشاغل خود به تبلیغ بهائیگری پرداختند.^[۱۱]

در نهایت بهائیت با حمایت و پشتیبانی غیرمستقیم پهلوی اول، پایه‌های ساختاری و نهادی را در بین لایه‌های مختلف جامعه بنیان نهادند و سرانجام در دوره پهلوی دوم با حمایت مستقیم شاه پهلوی و انتصاب بهاییان در سطوح مختلف قدرت سیاسی کشور عملاً کشور را جولانگاه بهاییان تبدیل نمایند.

پی نوشتها:

[۱] ثریا شهنسوازی، اسناد فعالیت بهائیان در دوره محمدرضا شاه پهلوی، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۷۸، صص ۶۱-۶۵

[۲] «نقشه‌ی دهساله» شامل ۲۸ هدف بود که در مدت دو سال یعنی از ۱۹۵۲ تا ۱۹۶۳ باید به مرحله اجرا درمی‌آمد. تهیه و تنظیم آن توسط شوقی افندی در اکتبر ۱۹۵۲ م / ۱۳۳۰ ش آغاز شد. پس از تنظیم این طرح شوقی از بهائیان سراسر جهان خواست با اهداء کمک‌های مالی به بیت‌العدل اعظم وی را در انجام این هدف یاری رسانند.

[۳] . مجله‌ی اخبار امری، ارگان محفل ملی بهائیان ایران، شماره ۱۰-۱۱-۱۲، بهمن، اسفند، فروردین ۱۳۳۳-۱۳۳۲

[۴] . اسماعیل رائین، انشعاب در بهائیت پس از مرگ شوقی ربانی، تهران، مؤسسه‌ی تحقیق رائین، ۱۳۵۷، صص ۲۶۷-۲۶۹

[۵] . عبدالحسین آیتی از دوستان و همکاران نزدیک عباس افندی (عبدالبهاء) از مشهورترین مبلغان بهائی بود، در دوران شوقی افندی به دین مقدس اسلام بازگشت و از سرسخت‌ترین دشمنان بهائی شد و ردیه‌های زیادی بر اصول بهائیت نوشت. از جمله کتاب کشف‌الحیل را در رد آراء و عقاید بهائیگری به سال ۱۳۱۰ نوشت. (برای کسب اطلاعات بیشتر ر. ک: احسان طبری، ایران در دو سده‌ی واپسین، تهران، انتشارات حزب توده در ایران، ۱۳۶۰، صص ۲۵۵-۲۵۶)

[۶] . تاریخ ظهور الحق، ۹ جلد، تهران، مؤسسه‌ی ملی مطبوعات امری، بی تا، ج ۹، صص ۸-۹

[۷] ثریا شهنسوازی، پیشین، ص ۶۴

[۸]. همان، ص ۶۶

[۹]. بهرام افراسیابی، بهرام، تاریخ جامع بهائیت، انتشارات سخن، تهران، ۱۳۶۹، ص ۴۵-۴۷

[۱۰]. عبدالله، شهبازی، زرسالاران یهودی و پارسی، استعمار بریتانیا و ایران، ۵ جلد، تهران، مؤسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، ۱۳۷۷

[۱۱]. جلال‌الدین مدنی، تاریخ سیاسی معاصر ایران، تهران، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۶۱، ص ۵۰

آدرس مطلب :

<https://www.cafetarikh.com/news/۲۱۲۱۵/جهانیت-آیین-ترویج-بهاییان-ملی-روحانی-محفل>